

Franz (Ferenc) Weisz biografie

Ferenc (hierna te noemen: Franz) Weisz werd in Boedapest geboren op 2 augustus 1893 en rondde aldaar, aan de Liszt-akademie, zijn opleiding tot pianist en componist af in 1914. Hij was de broer van Simon Weisz. In 1920 vestigde hij zich samen met zijn broer Simon Weisz in Amsterdam, waar hij in 1925 trouwde met Henriëtte Roos. Op 24 december 1932 is Franz Weisz tot Nederlander genaturaliseerd. In 1934 scheidde het paar, waarna Henriëtte naar Frankrijk en na de oorlog naar New York verhuisde.

Franz Weisz gaf pianoles aan huis en had daarnaast van 1938 tot 1940 een aanstelling aan het Amsterdams Muzieklyceum als assistent van pianist/docent Alexander Borovsky. Hij vormde een pianoduo met Olga Moszkowsky; in 1938 gaven zij de Nederlandse première van Scaramouche van Darius Milhaud.

Franz Weisz weigerde onder te duiken: " Joh, ik heb me nooit met politiek ingelaten, dus ik ben niet interessant." Voorjaar 1943 werd Franz in zijn woning aan de Deurloostraat 74 in Amsterdam door de Duitse bezetter aangehouden en afgevoerd naar de Hollandsche Schouwburg en op transport gezet naar kamp Westerbork. Op 18 januari 1944 werd hij gedeporteerd naar het Joods getto Theresienstadt. Vanuit Theresienstadt is hij op 28 september 1944 naar Auschwitz gedeporteerd waar hij op 30 september op 51-jarige leeftijd in de gaskamer beestachtig werd vermoord door de Nazi's.

Franz had geen kinderen. Zijn broer Simon Weisz overleefde de bezetting en overleed in 1980.

De namen Franz (Ferenc) Weisz en Philippine de Ploeg zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Niet alleen omdat zij elkaar graag mochten, samen kinderen hadden en beiden zeer geliefd waren in de familiekring, maar vooral ook omdat zij beiden gelijktijdig dezelfde noodlottige weg moesten volgen, vanuit Amsterdam via Westerbork en Theresienstadt naar Auschwitz, waar beiden kort na elkaar om het leven werden gebracht. Volgens een overlevende die kort na de oorlog terugkeerde, zijn beiden in Theresienstadt met elkaar opgetrokken en gezien. Toen Franz op transport naar Auschwitz werd gezet, gaf Philippine aan hem te willen volgen.

De naam Franz Weisz leeft voort bij zijn achterneven en –nichten en hun kinderen en kleinkinderen. Zijn leven en naam is niet vergeten!

Franz (Ferenc) Weisz componist

Van de componist Franz Weisz waren tot 2009 alleen zijn opus 1 t/m 3 bekend: werk uit de jaren 1913 t/m 1924, in Hongarije gedrukt en door Weisz zelf aan tenminste één leerling ter hand gesteld: Niek Verkruijsen Azn. Verkruijsen heeft het onderzoek naar het werk van zijn voormalige pianoleraar op gang gebracht, wat uiteindelijk, met behulp van biografe Annette de Klerk, geleid heeft tot publicatie, in 2008, van alle tot dan toe bekende biografische gegevens en pianowerken. Deze bundel is verzonden naar alle personen en instanties die behulpzaam zijn geweest bij het onderzoek.

Op 19 januari 2009 organiseerde de Leo Smit Stichting het 100ste Uilenburger Concert (Uilenburger Synagoge, Amsterdam). Op het programma, merendeels bestaand uit recent teruggevonden werk van in de oorlog omgekomen Joodse componisten, stond de Suite für Klavier (opus 2, 1922) van Franz Weisz, gespeeld door Marcel Worms.

Tijdens zijn verblijf in Nederland bleef Franz Weisz zich met muziek, en dan specifiek met piano, bezighouden. In 1928 trad hij als pianist op tijdens de opening van een tentoonstelling van het Stedelijk Museum in Amsterdam. In de jaren dertig gaf hij regelmatig concerten in Amsterdam. In 1938 werd hij benoemd tot assistent van de Russische pianist Alexander Borovsky. Hij assisteerde hem bij het geven van een zogeheten meesterkursus aan het Amsterdams Muzieklyceum. Naast het spelen hield Franz Weisz zich eveneens bezig met componeren.

Toen Franz Weisz op 25 mei 1943 naar Westerbork gedeporteerd was, bleek hij zich daar nog altijd met muziek bezig te kunnen houden. Hij werd er door de commandant bevorderd van vuilnismans tot pianist. Er werden zelfs een aantal vleugels voor hem hersteld. Op 27 mei 1944 begeleidde hij in Theresienstadt de Tsjechische violist Karel Frohlich bij een sonate-programma.

Van Ferenc Weisz zijn drie pianowerken in 1929 door de uitgeverij Rozsavolgy uit Boedapest gepubliceerd. Het betreft:

Concertetude op.1 nr.1 (1913 opgedragen aan Stephan Tomka) - Concertetude op.1 nr.2 (1918) -

Pianosuite op.2 (I Traum - II Tanz - III Idylle -IV Arabeske) (1922 opgedragen aan Dirk Schafer) -

Nocturne op.3 nr.1 (1924 opgedragen aan Stephan Toman)

Concertetude op.3. nr.2 (1924 opgedragen aan Stephan Toman)

De Muziekbibliotheek van het Muziekcentrum voor de Omroep (MCO) in Hilversum is in het bezit van deze werken.

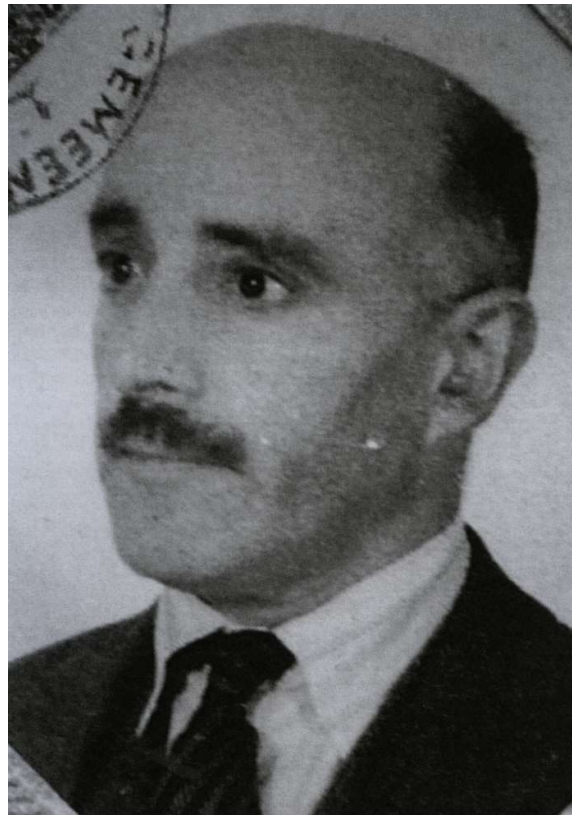

A handwritten signature in cursive script that reads "Ferenc Weisz".

Handtekening uit een boek 25 november 1931

Franz Weisz (links) met broers Simon en Dori

Franz Weisz uit identiteitsbewijs Amsterdam

Familiefoto met ouders en broers en zusters gemaakt rond 1926. Franz Weisz helemaal rechts boven.

Stolperstein geplaatst op 2 maart 2013 bij de Deurloostraat 74hs in Amsterdam

		Overleden te	op	2) Gezinsw.
		Akte no.		
1) Gesl. naam	2) Voorn.	4) Geboren op	5) Nat. v.	7) Beroep (h-g)
Weisz--		op 2 Augustus 1893		muzikleeraar
Ferencz--		gem. Boedapest		
		ond./land Hongarije		
		3) Nat. v. Ned Genat	Wet 8626/32	
8) van zoon en van		geb. op	te	
		geb. op	te	
9) Geslachtsnaam en 10) Voornamen	11-12) Geboren op	13) Huwelijk gesloten op	14-15-16) Huwelijk ontbonden op	17) Afgevoerd (dagt. en gem.)
Roos, Henriëtte	op 15 Jul 03	te Asd	op 20 Apr 34 door S	
	te	te	te	
	op	op	door	
	te	te	te	
21) Dagt. aangifte	22) Gemeente en adres	21)	22)	
Tel 120/21 ASD div adressen	16 Dec 42 Deurloostr 74 hs b/Carozo			
6 Apr 35 v Breestr 182 bhs	1 Aug 43 WESTERBORK Lager			
24 Mei 40 Wanningstr 4 II				
6 Sep 40 v Eeghenstr 47 bhs de Vries				
25 Aug 41 PB 571330				
6 Jan 42 Lekstraat 136 3hg b/Veerman				

27) A.H.O. Dagttekening	28) Geslachtsnaam en 29) Voornamen	30-31) Geboren op	32) Verh. gezinsw.	33-34) Aanteekeningen
I	Roos, Henriëtte	op 15 Jul 03		
II		te Asd		
III		op		
IV		te		
V		op		
VI		te		
VII		op		
VIII		te		
IX		op		
X		te		

m

Franz Weisz

Boedapest, 1893 – Auschwitz, 1944

▲ Linkt op de foto, ca. 1925
Particuliere collectie

Op:
Nocturne opus 3, nummer 1
Door:
Marianne Boer – piano
Van: Leo Smit Stichting

In 1920 vertrok Franz Weisz vanuit het sterk antisemitische Hongarije naar Nederland. Al snel vond de virtuoze pianist aansluiting bij het Amsterdamse muziekleven. Zijn muziek werd gewaardeerd om zijn 'warmbloedige, natuurlijk stromende klanken'. In 1925 werd hij lid van het Genootschap van Nederlandse Componisten en in 1930 werden zijn eerste werken gedrukt bij een beroemde Hongaarse uitgeverij. De *Nocturne* ademt de traditie van Liszt. Weisz droeg dit stuk op aan Stephan Tomka, zijn leraar in Boedapest en voormalig leerling van Liszt. Eind mei 1943 werd Franz Weisz opgepakt en naar Westerbork afgevoerd. In Theresienstadt gaf hij nog uitvoeringen. Op 30 september 1944 werd hij in Auschwitz vermoord.

Kamp

FRANZ WEISZ

KLAVIERKOMPOSITIONEN

- OP.1 Nr.1 KONZERTETÜDE**
Nr.2 KONZERTETÜDE
OP.2 SUITE FÜR KLAVIER
OP.3 Nr.1 NOCTURNE
Nr.2 KONZERTETÜDE

*

RÓZSAVÖLGYI & CO
BUDAPEST / BERLIN / LEIPZIG
IV. Szervita tær 5

Drie pianowerken in 1929 gepubliceerd door de uitgeverij Rozsavolgy uit Boedapest

SUITE FÜR KLAVIER.

I. TRAUM.

Franz Weisz, Op. 2.

Klavier.

Andante $\text{♩} = 63$
espr.

mp *pp* *acc.*

p *pp* *mf* *espr.* *mp* *pp*

Ped. sim.

p *f* *legato* *p* *f* *p*

mf *p* *f* *p* *f*

vincie Castellon) tot een tegenaanval overgingen. Zij hebben hierbij echter zware verliezen geleden en geen succes behaald. De nationalisten van Caspe hebben de nationalisten den hard-

Telegraaf 14 1938?

Ver. „MUZIEKLYCEUM“
ALBERT HAHNPLANTSOEN 2
WOENSDAG 6 APRIL, 8¼ UUR
PIANO-DUO

OLGA MOSKOWSKY - FRANZ WEISZ

met medewerking van
ROELOF KROL
(cello)
SOLANGE CATS
(piano)

Kaarten aan het Muzieklyceum 10-5 uur.
1.25; 0.75; 0.40 (incl. inbegr.)

Tel. **29353**

sdag 11 Maart 1938 — DE TELEGRAAF

BOROVSKY'S ASSISTENTEN AAN HET MUZIEK-LYCEUM.

Jo Goudsmit en Franz Weiss benoemd.

ZOOALS reeds medegedeeld is Alexander Borovsky, de vermaarde pianist, bereid gevonden om, te beginnen met dit jaar, aan het Muziek-Lyceum een meesterscursus te geven. In overleg met den kunstenaar zijn tot zijn assistenten benoemd Jo Goudsmit en Franz Weiss.

Goudsmit is leerling van Jaap Spaanderman aan het Muziek-Lyceum en behaalde in 1931 het eindexamen met de hoogste onderscheiding. Gedurende de laatste jaren was hij als leeraar verbonden aan de instelling, waaraan hij zelf zijn opleiding genoot.

Solistisch heeft hij met vrijwel alle orkesten van ons land gemusiceerd, onlangs nog gaf hij in de kl. z. van het Concertgebouw een recital, waar door de voorheen door hem gewekte indrukken nog versterkt werden.

Franz Weiss, die te Boedapest geboren werd, studeerde er aan de Landes-akademie bij Stephan Tomka, klavier, en bij Karl Agghazy, compositie. In 1914 behaalde Weiss twee diploma's voor compositie. Vijf jaar later volgde zijn benoeming tot leeraar aan de Boedapester school. Na den oorlog vestigde Weiss zich in Nederland, eenige jaren geleden werd hij Nederlandsch staatsburger.

Hoofdzakelijk heeft Franz Weiss zich in ons land op paedagogisch terrein bewogen.

Handelsblad 14 1938?

Ver. „MUZIEKLYCEUM“
ALBERT HAHNPLANTSOEN 2
WOENSDAG 6 APRIL, 8.15 uur

PIANO-DUO

OLGA MOSKOWSKY - FRANZ WEISZ

met medewerking van
ROELOF KROL
(cello)
SOLANGE CATS
(piano)

Kaarten aan het Muzieklyceum 10-5 uur.
1.25; 0.75; 0.40 (incl. inbegr.)

Tel. **29353**

PIANODUO-AVOND.

De pianisten Olga Moskowsky en Franz Weisz zullen Woensdagavond 6 April in de groote zaal van het Muziek-Lyceum te Amsterdam werken spelen voor twee piano's van Brahms, Mozart, Ravel, Rachmaninoff en Darius Milhaud (Suite „Scaramouche“, eerste uitvoering.)

Aan dit concert verleen medewerking de violoncellist Roelof Krol en de pianiste Solange Cats, die werken zullen spelen van Beethoven en Franz Weisz.

GHETTO TEREZÍN

ŽIDOVSKÉ SEZNAMY

HOLANSKO, ZAHRANIČÍ

Weinberg Walter XXIV/4-754	. 21.4.31 En-1225
Weinberg Walter XXIV/2-785	. 10.8.05 Ek-1481
Weinmann Paul XXIV/4-757	. 16.1.99 Ek-1638
Weinreb Ernst XXIV/7-728	. 9.12.25 El-1019
Weinstein Benno XXIV/6-207	. 20.1.27 Ek-1753
Weinstein Friedrich XXIV/2-790	. 13.7.28 Es-563
Weinstein Günther XXIV/2-792	. 23.3.25 Ek-1482
Weinstein Werner XXIV/2-792	. 4.2.26 Ek-1483
Weintraub Kurt XXIV/2-794	. 1.7.22 Ek-1484
Weinurm Karl XXIV/5-276	. 12.7.96 Ek-1685
Weinurm-Spitzner Valerie XXIV/5-277	. 15.10.97 Eo-377
Weisbeker Schaja XXIV/7-735	. 31.7.01 El-904
Weissbacher Max XXIV/3-269	. 30.10.95 Ep-1154
Weissbacher Olga XXIV/3-270	. 6.7.98 Ep-1155
Weissberger-Bacharach Babette XXIV/4-761	. 20.8.88 Ep-1299
Weissberger Isidor XXIV/4-760	. 21.10.79 Ep-1298
Weisz-Karsi Alice XXIV/2-799	. 7.3.06 En-576
Weisz Edith XXIV/2-795	. 19.12.22 En-1032
Weisz Erich XXIV/2-796	. 15.5.25 Ek-1485
Weisz Ferencz XXIV/2-797	. 2.8.93 Ek-1486
Weisz Isidor XXIV/2-798	. 30.6.01 Ek-1487
Weisz Carel Georg XXIV/2-800	. 15.2.40 En-577

BETEKENIS CODES

XXIV/2: Aangekomen in Theresienstadt op 20-01-1944.

797: Administratienummer.

Ek-1486: Op transport gezet naar Auschwitz op 28-09-1944.

Franz (Ferenc) Weisz

1893 - 1944

Ferenc Weisz, geboren op 2 augustus 1893 in Boedapest, studeerde piano bij István (Stephan) Tomka en compositie bij Károly Agghazy, aan het Nemzeti Zenei, het Nationaal Conservatorium in zijn geboorteplaats. Hij rondde in 1914 zijn opleiding in beide vakken met uitstekende resultaten af. In 1919 kreeg hij een aanstelling als leraar aan het conservatorium, maar wegens de slechte politieke omstandigheden en het toenemend antisemitisme onder de dictatuur van Miklós Horthy vertrok hij in 1920 naar Amsterdam, waar al decennialang familie van hem woonde.

In 1932 is Franz (zoals hij zich vanaf die tijd noemde) Weisz tot Nederlander genaturaliseerd. Van 1925 tot 1934 is hij getrouwd geweest met schilderes Henriëtte Roos. Weisz vestigde zich in Amsterdam als zelfstandig muziekleraar en componist; in januari 1925 werd hij ingeschreven als lid van Geneco, het Genootschap van Nederlandse Componisten. Hij gaf les aan huis en componeerde veel: oud-leerlingen herinneren zich dat hij tijdens de lessen altijd aan zijn bureau muziek zat te schrijven. Al snel na zijn aankomst in Nederland ontstond een goede band met Dirk Schäfer (de internationaal vermaarde pianist en componist) met wie hij in diens huis in Schoorl vele gesprekken over het pianospel voerde en voor wie hij grote bewondering had, zoals Weisz schreef in het boek *Ter herinnering aan Dirk Schäfer 1873-1931*. Zijn *Suite für Klavier*, gecomponeerd in 1922, droeg Weisz aan Schäfer op.

Dat Weisz veel componeerde blijkt uit het volgende: Karel Mengelberg, secretaris van Geneco, riep in het voorjaar van 1940 Geneco-leden op om "2 à 3 composities in bewaring te stellen ... gezien de dreigende oorlog". Weisz antwoordde dat hij "80 à 100 pianocomposities" bezat. De muziekwerken die Weisz in de jaren 1926-1940 aan Geneco meldde in verband met de auteursrechten omvatten behalve pianocomposities (voor piano solo, piano in kamermuziekverband of piano met orkest) ook een enkel symfonisch werk en enkele werken voor cello of viool met orkest. Vijf composities liet Weisz in 1929 in Boedapest uitgeven (zie 'Selectie van werken' in de rechterkolom). Deze composities zijn in 2008 in de openbaarheid gebracht door Niek Verkruijsen Azn, oud-leerling van Weisz en zoon van de pianohandelaar aan de Stadhouderskade in Amsterdam, waar Franz Weisz destijds kind-aan-huis was.

Van de manuscripten van Weisz is tot nu toe slechts een deel teruggevonden: een zestigtal pagina's, enkele in netschrift, de meeste in notitievorm; voor het merendeel zijn de composities on-af, soms alleen een melodielijn, maar desalniettemin zorgvuldig van opusnummers voorzien (op. 49 t/m 104), gedateerd (1922-1931) en gesigneerd. Van het meest uitgewerkte, volledig in netschrift geschreven, 30 pagina's tellende werk voor piano solo ontbreken helaas de eerste 9 pagina's. De laatste twee delen (pag. 12 t/m 30, Scherzo en Carnaval) zijn compleet. "Capricieux, virtuoos, rijk geornamenteerd, een mix van late romantiek en quasi geïmproviseerde salonmuziek met een vleugje impressionisme, niet verwant aan Bartók", aldus

typeert Henri Nijsten de muziek van Weisz in zijn artikel *Alexander Borovsky en zijn assistent Franz Weisz* (EPTA Piano Bulletin, september 2011). In de serie Uilenburger concerten werden werken van Weisz ten gehore gebracht door Marcel Worms (2009) en Marianne Boer (2010). Beide concerten werden uitgezonden op Radio 4.

Als pianist trad Franz Weisz enkele malen als begeleider op van violisten Alfred Indig en Alexander Moskowsky. Veel succes oogstte hij samen met pianiste Olga Moskowsky met de première van *Scaramouche*, suite voor twee piano's van Darius Milhaud (1938).

In 1938 werd Weisz benoemd tot assistent van Alexander Borovsky, de destijds vermaarde Russische pianist, die een 'meesterkursus' ging geven aan het Amsterdams Muzieklyceum. Toen Borovsky aan het begin van de Tweede Wereldoorlog naar Amerika vluchtte, bleef Weisz lesgeven, zowel aan het Amsterdams Muzieklyceum als bij hem thuis. Hij was van mening dat hij, omdat hij zich nooit met politiek had ingelaten, niets te vrezen had. Hij liet zich in 1942 Nederlands Hervormd dopen en kreeg een persoonsbewijs waarop stond 'bis auf weiteres vom Arbeitseinsatz freigestellt'- maar het mocht niet baten: In mei 1943 werd hij in de Deurloostraat 74 hs opgehaald en naar Westerbork getransporteerd. In januari 1944 kwam hij in Theresienstadt aan, waar hij in mei de Tsjechische violist Karel Fröhlich in een recital begeleidde (*Muziek in Theresienstadt 1941-1945*, door Joza Karas, vertaald door Theodore van Houten, Panta Rhei, 1995). Op 28 september 1944 ging Franz Weisz op transport naar Auschwitz, waar hij twee dagen later werd gedood.

Annette de Klerk